

За сприяння Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України

**ШКІЛЬНИЙ
СВІТ**
ЕКСПЕРТ
у галузі освіти

ЛОЧМАТКОВА ВІВІТА

№ 24 (552)

червень 2010

Перша всеукраїнська газета для першого вчителя

Видається з січня 1999 року чотири рази на місяць

Розповсюджується тільки за передплатою

Методичний ПОРАДНИК

Випуск 6 (42)

УЧИТЕЛЬ ІДЕ НА УРОК

ВУЗЛИКИ ТЕОРІЇ

3

Урок — унікальна і неповторна дидактична форма навчання і виховання

18

Організація уроку в системі розвивального навчання (Д.Ельконіна — В.Давидова)

28

Методи навчання та їх класифікація

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Світлана МАРТИНЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, проректор із соціально-гуманітарних питань;

Людмила ХОРУЖА, доктор педагогічних наук, професор, проректор із наукової роботи Київського університету ім. Бориса Грінченка

У дидактиці *метод навчання* — це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети. Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, формуванню умінь і навичок використання набутих знань на практиці, готує учнів до самостійного здобуття знань, формує їхній світогляд.

На початку ХХ ст. в дидактичних рекомендаціях визначення методу було таке:

Метод — мистецтво вчителя спрямувати думки учнів у потрібне русло та організувати роботу за планом. У структуру методу входять зміст навчання, шляхи досягнення мети, активність учнів, методичні прийоми, мета, способи, завдання, інструменти, засоби, правила, педагогічна майстерність учителя.

Метод — це головний інструмент педагогічної діяльності, лише з його допомогою виробляється продукт навчання, здійснюється взаємодія вчителя й учнів.

Методи навчання поділяються на загальні та спеціальні.

Загальні застосовуються у школі під час вивчення різних навчальних предметів; *спеціальні* використовуються з метою опанування окремих дисциплін.

Сукупність методів викладання того чи іншого предмета — *методика викладання*.

Методика викладання навчального предмета — це галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета. До змісту методики як складової дидактики входять:

- встановлення пізнавального й виховного значення певного навчального предмета та його місця в системі шкільної освіти;
- визначення завдань вивчення цього предмета і його змісту;
- вироблення відповідно до завдань і змісту навчання методів, методичних засобів та організаційних форм навчання.

У ХІХ—ХХ ст. кожен учитель гімназії (класичної, реальної), користуючись досвідом старших колег, власними напрацюваннями, статтями з газет і журналів, створював свою оригінальну методику викладання навчальних предметів, яка базувалася на загальних і спеціальних методах.

Класифікація методів навчання

Класифікація методів навчання — це впорядкована за певними ознаками система методів; групування методів навчання за певними ознаками та встановлення між ними зв'язків.

У 40—60-х роках ХХ ст. існувала спрощена класифікація, яка поділяла всі методи на три групи:

- словесні;
- наочні;
- практичні.

Найпоширеніші в педагогіці такі класифікації методів навчання:

• *за джерелом передачі та сприйняття навчальної інформації*: словесні, наочні, практичні (С.Петровський, Е.Голант);

• *за характером пізнавальної діяльності учнів*: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладання, частково-пошуковий, дослідницький (І.Лернер, М.Скаткін);

• *залежно від основної дидактичної мети і завдань*: методи оволодіння новими знаннями; формування вмінь і навичок; перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок (М.Данилов, Б.Єсіпов); методи усного викладу знань; закріплення навчального матеріалу; методи самостійної роботи учнів, спрямованої на осмислення й засвоєння нового матеріалу; роботи із застосування знань на практиці та вироблення вмінь і навичок; перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок (І.Харламов);

• *з точки зору цілісності підходу до діяльності у процесі навчання*: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання й мотивації навчання, контролю, самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні (Ю.Бабанський).

Найбільш поширеною в дидактиці останніх років, як показує аналіз, є класифікація методів навчання, яку запропонував видатний дидакт Ю.Бабанський. За його підходом доцільно виділяти чотири великих групи методів навчання.

I група методів — методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

II група методів — методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

III група методів — методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності, корекції (самокорекції, взаємокорекції).

IV група методів — бінарні, інтегровані (універсальні) методи.

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Класифікація методів *за джерелом передачі навчальної інформації* об'єднує:

• *словесні методи* — розповідь-пояснення, бесіда, лекція.

Розповідь-пояснення використовується під час навчання учнів у початковій школі. За метою виділяються

такі види розповіді: *розповідь-вступ*, *розповідь-повідь*, *розповідь-висновок*. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння вчителя розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда належить до найдавніших і найпоширеніших методів дидактичної роботи. Її майстерно використовував ще Сократ. Провідною функцією цього методу є мотиваційно-стимулююча. *Бесіда* — це діалог між учителем і учнем, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих запитань спрямувати учнів на активізацію отриманих знань. Учені виділяють *індуктивну* та *дедуктивну бесіду*. Саме з їх допомогою учитель активізує діяльність учнів, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв'язання проблемної ситуації.

Основне джерело передачі інформації в описаних методах — слово вчителя. Мовна культура вчителя — одна з важливих умов його професіоналізму. «Добре вміє розповідати», «можна заслухатись» — часто говорять діти про вчителів, які досконало володіють словесними методами навчання.

• *наочні методи* — ілюстрація, демонстрація.

Ілюстрація — допоміжний метод при словесному, що допомагає вчителю яскравіше викласти й показати власну думку. Засоби ілюстрації (картинки, таблиці, моделі, муляжі, малюнки тощо) є нерухомими, вони мають «оживати» в розповіді вчителя. Дидактики не рекомендують вивішувати або виставляти засіб ілюстрації задалегідь (на початку уроку), щоб не привертати до нього уваги учнів до того моменту, коли для вчителя настане час скористатися наочною.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування. До демонстрації відносяться: навчальна телепередача або кіно-відеофільм чи його фрагмент; діюча модель, дослід з фізики або хімії; спостереження за погодою (у початковій школі); дослід у шкільній теплиці, робота на пришкольніх ділянках.

• *практичні методи*: дослід, вправи, навчальна праця, лабораторні та практичні роботи, твори, реферати учнів.

Ці методи не несуть нової навчально-пізнавальної інформації, а слугують лише для закріплення, формування практичних умінь у ході застосування раніше набутих знань. Більшість дітей краще сприймають практичні методи, ніж словесні.

Класифікація методів *за логікою передачі та сприйняття навчальної інформації*. Ці методи поділяються на індуктивні та дедуктивні.

• *Індуктивні методи*. Термін «індукція» походить від латинського *inductio* — зведення, вид узагальнення, який пов'язаний із передбаченням спостережень та експериментів на основі даних досвіду. У практичній педагогіці індукція втілюється у принципах: від часткового до загального, від конкретного до абстрактного.

• *Дедуктивний метод*, як уважають учені-дидакти, активніше розвиває абстрактне мислення, сприяє засвоєнню навчального матеріалу на основі узагальнень.

Класифікація методів *за ступенем самостійного мислення школярів* у процесі оволодіння знаннями, формуванням умінь і навичок. У цьому випадку ме-

тоди поділяються на репродуктивні і творчі, проблемно-пошукові:

• *Репродуктивно-творчі методи* — відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками. Термін вживається не лише в дидактиці, а й в образотворчому мистецтві, архітектурі, інших видах творчої діяльності.

• *Творчі, проблемно-пошукові методи* визначають порівняно вищий шабель процесу навчання, особливо там, де він організований на вищому, ніж у масовій школі, рівні (в гімназіях, ліцєях, колегіумах, колежах).

Проблемно-пошукова методика, на відміну від репродуктивної та пояснювально-ілюстративної, має спиратися на самостійну, творчу, пізнавальну діяльність учнів. Як відомо, під поняттям «творчість» розуміють створення нового, оригінального, суспільно цінного матеріального або духовного продукту. Творчість учнів має все-таки репродуктивний характер, тому це поняття щодо школярів застосовується лише частково.

Звичайно, залучити учнів до творчої пізнавальної діяльності здатний тільки той педагог, який має високу професійну майстерність, якого учні поважають і люблять. На думку А.Макаренка, «те, що ми називаємо високою кваліфікацією, упевнене і чітке знання, уміння, майстерність, золоті руки, небалакучість і цілковита відсутність фрази, постійна готовність до роботи — ось що захоплює дітей найбільше».

Проблемний метод навчання наближений до творчості, він нібито стоїть на межі між репродукцією, розумовим формуванням і творчістю.

За ступенем керівництва навчальною роботою методи поділяють на два види: навчальну роботу під керівництвом учителя і самостійну роботу учнів, не контрольовану вчителем.

• *Навчальна робота під керівництвом учителя* — самостійна робота у класі. До неї належать написання класних творів, складання задач, самостійні письмові роботи, географічні подорожі. Власне кажучи, елементи самостійної праці учнів тут об'єднуються з інструктуванням, допомогою вчителя, в результаті чого школярі набувають навичок самостійності, закріплюючи індивідуальний стиль діяльності.

• *Самостійна, не контрольована вчителем робота учнів* — самостійна робота вдома. Йдеться про домашні завдання, усні та письмові. Проти домашніх завдань виступають педіатри та гігієністи, вважаючи їх джерелом перевантаження учнів. Поряд із цим, домашні завдання мають позитивний вплив на розумовий розвиток, виховання та самовиховання дитини, сприяють виробленню навичок самостійної пізнавальної діяльності.

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ Й МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Їх можна поділити на дві підгрупи: методи стимулювання інтересу до навчання і методи стимулювання обов'язку й відповідальності.

Методи стимулювання інтересу до навчання об'єднують чотири види методів.

• *Створення ситуації інтересу* при викладанні того чи іншого матеріалу (використання пізнавальних ігор,

цікавих пригод, гумористичних уривків, перегляд навчальних телепередач, кінофільмів). Розвиток інтересу в учнів — це засіб активізації навчання, що сприяє кращому засвоєнню знань. Цікаво учням — цікаво з ними і вчителю. Байдужість у навчанні негативно впливає на всіх учасників навчального процесу.

• *Пізнавальні ігри* як метод набувають великого значення для стимулювання та формування інтересу до знань (ігри-подорожі, вікторини тощо). Видатний російський педагог-батько Б. Нікітін склав для своїх дітей понад 500 дидактичних ігор. Пізнавальні ігри можуть набувати характеру рольових ігор, які користуються успіхом у старшокласників (застосовуються під час вивчення курсів «Основи економічних знань», «Людина і суспільство», «Етика» тощо). У грі обов'язково повинні бути ведучі, виконавці, експерти, глядачі.

Обов'язковими елементами різних видів ігор є:

- пояснення фабули (змісту й умов гри);
- підготовка дійових осіб до виконання своїх ролей;
- підготовка учнів-експертів, ведучого.

У пробудженні та закріпленні інтересу до знань надійним спільником педагога є гумор, що спирається на його педагогічну етику, інтелект учнів та вчителя.

• *Навчальні дискусії* можуть викликати інтерес до предмета, коли вони вміло організовані (але не заорганізовані). Учитель попередньо готує тему, питання, що обговорюватимуться. Учні опрацьовують різноманітну літературу з проблеми. Важливу роль відіграють дотримання правил проведення дискусії, ініціатива вчителя та ведучого. Дискусія успішніше проводиться між паралельними класами.

• *Аналіз життєвих ситуацій* викликає інтерес учнів як метод застосування теоретичних знань на практиці.

В умовах демократизації та гуманізації процесу навчання й виховання значну роль відіграють диференційований та індивідуальний підходи, створення ситуації успіху в навчанні, що є стимулом для учнів середнього рівня, яким педагог допомагає вийти на вищий рівень навчальних досягнень, проводячи індивідуальні консультації, додаткові заняття.

Методи стимулювання обов'язку й відповідальності.

Ідеальне навчання має бути засноване лише на інтересі, без оцінок, щоденного оцінювання. Такий підхід до навчання започаткував грузинський педагог Ш. Амонашвілі.

Головне у цьому підході-методі — привчити дитину жити не тільки за стимулом «хочеться», а й за стимулом «треба», «необхідно».

• *Роз'яснення мети навчального предмета* — метод стимулювання, основним правилом якого є: «Це згодиться в житті», «Без цього не можна бути освіченою та культурною людиною», «У майбутньому це стане тобі у пригоді».

• *Вимоги до вивчення предмета* (орфографічні, дисциплінарні, організаційно-педагогічні). Їх чітке формулювання й дотримання привчає учнів до дисциплінованості, що є головним у використанні цих методів, хоча цей аспект вивчено в дидактиці недостатньо.

• *Заохочення та покарання в навчанні*: оцінка учня за успіхи, усне схвалення та осуд педагога. Внутрішній закон кожного педагога — не користуватись антипедагогічними прийомами: виведення з уроку, ви-

ставлення негативної оцінки за поведінку, фізичне покарання тощо.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ, САМОКОНТРОЛЮ, ВЗАЄМОКОНТРОЛЮ, КОРЕКЦІЇ, САМОКОРЕКЦІЇ ТА ВЗАЄМОКОРЕКЦІЇ

Реформування загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» передбачає реалізацію принципів гуманізації, демократизації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, формування його компетенцій.

Відповідно до цього змінюються й підходи до оцінювання навчальних досягнень школярів. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що насамперед передбачає врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

Компетенція як педагогічна категорія — це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отже, компетенція не зводиться тільки до володіння знаннями і навичками, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості.

Основними групами компетенцій, яких потребує сучасне життя, є:

• *соціальні*, пов'язані з готовністю брати на себе відповідальність, бути активним у прийнятті рішень у суспільному житті, у врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, у функціонуванні й розвитку демократичних інститутів суспільства;

• *полікультурні*, в основі яких лежить розуміння несхожості людей, повага до інших мов, релігій, культур тощо;

• *комунікативні*, які передбачають опанування важливого в роботі та суспільному житті усного й писемного спілкування, оволодіння кількома мовами;

• *інформаційні*, що зумовлені зростанням ролі інформації в сучасному суспільстві та передбачають оволодіння інформаційними технологіями, уміннями здобувати, критично осмислювати та використовувати різноманітну інформацію;

• *саморозвитку та самоосвіти*, пов'язані з потребою та готовністю постійно навчатися як у професійному відношенні, так і в особистому й суспільному житті;

• *компетенції, що реалізуються у прагненні та здатності до раціональної, продуктивної, творчої діяльності.*

Компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів і формуються передусім на основі опанування змісту загальної середньої освіти. Виявити рівень такого опанування покликане оцінювання.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів є:

• *контролююча*, що передбачає визначення рівня досягнень окремого учня (класу, групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати та викладати навчальний матеріал;

• *навчальна*, яка обумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його про-

ведення сприяє повторенню, уточненню та систематизації навчального матеріалу, удосконаленню підготовки учня (класу, групи);

- *діагностично-коригуюча*, що допомагає з'ясувати причини труднощів, які виникають у дітей під час навчання, виявити прогалини у знаннях і вміннях та коригувати їхню діяльність, спрямовану на усунення недоліків;

- *стимулюючо-мотиваційна*, що визначає таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, яка стимулює їх бажання покращити свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності школярів, формує мотиви навчання;

- *виховна*, що передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю та самоконтролю, розвиток таких якостей особистості, як працелюбність, активність, охайність тощо.

Таким чином, у *проблемах контролю, корекції* доцільно виділити такі елементи:

- система принципів вимог і правил;
- види контролю;
- зміст контролю за різними видами навчальної діяльності;

- нормативи чотирибальної та дванадцятибальної системи оцінювання.

Ця система спирається на загальнонавчальний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопність (усебічність, повнота) обліку та контролю;

- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);

- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю в діяльності вчителя;

- єдність вимог до контролю з боку всього педагогічного колективу.

БІНАРНІ, ІНТЕГРОВАНІ (УНІВЕРСАЛЬНІ) МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Бінарні методи — подвійні, коли метод і форма зливаються в єдине ціле або два методи поєднуються в один. Ці методи вперше були прийняті та охарактеризовані у 20-ті роки минулого століття автором підручника «Педагогіка» А.Пінкевичем (1925).

У 1950-х роках М.Верзілін децю з інших позицій продовжив обґрунтування цієї категорії методів.

Український дидакт А.Алексюк класифікував групу методів, названих іншими авторами методів за джерелом знань словесними, наочними та практичними, об'єднавши їх за відповідними формами та визначивши чотири рівні їх застосування:

- на інформаційному, або догматичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру *словесно-інформаційного методу*;

- на проблемному, або аналітичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру *словесно-проблемного методу*;

- на евристичному, або пошуковому, рівні словесна форма набуває характеру *словесно-евристичного методу*;

- на дослідницькому рівні словесна форма набуває характеру *словесно-дослідницького методу*.

Аналогічним чином поєднання наочного методу навчання з іншими методами дало можливість утворити *наочно-ілюстративний метод, наочно-проблемний, наочно-практичний, наочно-дослідницький*.

Бінарна класифікація є найреальнішою в практичній дидактиці.

Інтегровані (універсальні) методи — це поєднання 3—5 методів у єдине ціле в ході організації навчання. Ці методи доцільно використовувати під час викладання інтегрованих навчальних курсів («Історія світової культури», «Світова словесність» тощо).

Прийоми навчання

Методи навчання використовуються практично як сукупність одномоментних дій учителя — прийомів.

Прийоми навчання — це окремі операції, розумові чи практичні дії вчителя або учнів, що розкривають або доповнюють спосіб засвоєння матеріалу, який лежить в основі цього методу. Наприклад, прийоми активізації розумової діяльності при усному викладі знань (порівняння, зіставлення); прийом стимулювання, контролю, взаємоконтролю й самоконтролю; прийоми викладу інформації, активізації уваги та мислення, запам'ятовування, ілюстрації, демонстрації в рамках методу бесіди тощо.

В.Шаталов неодноразово твердив, що в його арсеналі більше тисячі педагогічних прийомів і при цьому він використовує у викладанні лише 30 методів, указуючи чим на те, що прийоми є складовими методів. Кожен учитель створює низку прийомів шляхом проб і відбору найефективніших, відкидаючи ті, які не сприймаються учнями. Педагог створює свій власний почерк завдяки застосуванню індивідуальних прийомів.

Методи навчання, хоча й спрямовані насамперед на передачу та сприймання знань, умінь і навичок, мають значно ширший діапазон дій, який виражається у функціях навчального процесу: освітній, виховній, розвивальній.

Освітня функція як основа передбачає застосування тих методів і прийомів керування навчальною діяльністю учнів, які сприяли б успішному засвоєнню знань, умінь, наукового світогляду та його складових — переконань як упевненості в правильності своїх знань. Тут застосовується вся палітра методів, класифікованих вище. Освітня функція служить базою для реалізації завдань творчого характеру, формування художньо-естетичного ставлення до явищ природи та суспільного життя.

Виховна функція невіддільна від освітньої. У ході навчання завдяки цілеспрямованому застосуванню вчителями методів і прийомів виховання почуття обов'язку, відповідальності розвивається інтерес до того чи іншого предмета, що інколи впливає на майбутній вибір конкретної професії.

Розвивальна функція має психолого-педагогічний зміст. У 70—80-х роках ХХ ст. у педагогічній літературі панувала думка, що розумовий розвиток учнів краще забезпечується застосуванням проблемно-наукової групи методів, які цілеспрямовано формують у них абстрактне мислення, що кмітливість і спритність думки школярів краще розвивається, коли вони змалку при-

31

ВУЗЛИКИ ТЕОРІЇ

вчаються не тільки зачувати матеріал, а й розмірковувати над ним. У процесі викладання української, російської літератури в учнів розвиваються загальна культура та моральність. У процесі вивчення іноземної мови діти також прилучаються до певних здобутків світової культури. При вивченні математики розвивається логічне мислення, старанність. Саме здійснення цих трьох функцій підтверджує єдність навчання, виховання й розвитку учнів.

Таким чином, запропонована нами класифікація методів навчання є на сьогодні найбільш повною та всебічною. Користуючись нею, кожен педагог визначає ті оптимальні методи, які дають можливість учням свідомо сприймати навчальну інформацію, бути активними у навчально-пізнавальній діяльності.

Література

1. Алексюк А.М. Методи навчання і методи учіння. — К.: Знання, 1980. — 48 с.
2. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. — М.: Просвещение, 1985. — 208 с.
3. Бондарь В.И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. — К.: Рад. школа, 1987. — 160 с.
4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. — М., 1981. — 184 с.
5. Педагогіка: Навч. посіб. / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. — Вінниця: Віноблдрукарня, 2001. — 200 с.
6. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учеб. для студ. пед. вузов: В 2 кн. — М.: ВЛАДОС, 1999. — Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. — 576 с.
7. Шукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. — М., 1979.

95519

газета «Початкова освіта»

+ «Початкова освіта. Дидактичні матеріали»

Вартість передплати на 3 міс. — 68,01 грн

ПІДРУЧНИКИ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Центр Навчально-Методичної літератури пропонує вашій увазі додатковий наклад підручників з російської мови та читання **Сильнової Елли Сергіївни** для 2, 3 і 4 класів. Поспішайте замовити — кількість обмежена.

Замовлення приймаються за телефоном 581 54 19 або на сайті www.cnml.com.ua.

При замовленні на клас —

10%
знижка

01034, Київ 34, а/с 34,
тел./факс (044) 581 54 19
e-mail: sales@cnml.com.ua
www.cnml.com.ua

cnml.com.ua

замовити літературу ви можете на нашому сайті

Передплатні індекси «Початкової освіти»: 35264, 22063 (пільговий); 91831 (Початкова освіта. Методичний порадник)

Адреса редакції: 01014, м.Київ, вул. Тимірязєвська, 2
Віддруковано в ОП «Житомирська облдрукарня» м.Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17

Зам. 7090, наклад 9030.